

BERGSLUFT

Medlemsblad för Elin Wägner-sällskapet nr 31

Augusti 2000
ISSN 1103-4165

Det började med Pennskaftet,

Majgull Axelssons författarskap. Det berättade hon själv för de 120 personer som samlats i Bergs bygdegård för att traditionsenligt fira Elin Wägner-dagen. Elin Wagners *Pennskaftet* mötte Majgull Axelsson i svenskundervisningen på läroverket i Nässjö, där hon ständigt försökte släcka sin omåttliga läslust. Den boken gick direkt in i henne och gav henne en förebild i hennes sökande efter en livsuppgift. Men hon hade svårt att förstå varför Elin Wägner enligt svenskläroboken hörde hemma i kategorin ”Borgerliga berättare”. I Majgulls lokförarhem var ju ”borgerlig” beteckningen för något negativt, något som man i diskussionerna vid köksbordet sa skulle bekämpas.

Bilden av Pennskaftet, den självständiga och oförfärdade journalisten, bar hon med sig till sin första arbetsplats, Tranåsposten. Men det var svårt att leva upp till förebilden, när hon nedtyngd av kameran cyklade omkring i Tranås och gjorde trivsamma reportage. Så småningom började hon också tvivla på journalistyrket; hon tyckte att det hon gjorde var ytligt och inte riktigt överensstämmande med sanningen.

70-talet gav henne möjligheter till reportageresor i Indien och när hon såg barnens situation förstod hon att där fanns den sanning som hon ville förmedla, sanningen om fattigdomen i världen och om barnens utsatthet. Men den sanningen kunde inte rymmas i artikelform utan det blev en bok,

som följdes av flera. I Filippinerna mötte hon det sexuella utnyttjandet av barn, som hon beskrev i boken *Rosario är död*. Nu insåg hon att det var engagemanget och det personliga förhållnings sättet till ämnet – det som hon tvingats hålla tillbaka som journalist – som förlöste hennes skrivande och gjorde henne till författare.

I bästsäljaren *Aprilhäxan* som kom härom året, tar hon klivet in i fantasins värld, men temat är fortfarande den lilla människans maktlöshet. Och idag tror hon helhjärtat på berättelsens kraft. Det är den som ger oss bilder av världen som vi kan leva oss in i och förhålla oss till. Det är den som kan hjälpa oss att välja rätt väg in i framtiden.

I höst kommer en ny bok ut av Majgull Axelsson, *Slumpvandring*, med ett tema som också sysselsatte Elin Wägner, nämligen industrialiseringen och vad den gjort med oss människor. ”Den gav oss välstånd och bättre hälsa. Men den tvingade oss att bli slavar under tidens tyranni och att leva utan sagor”, menar Majgull Axelsson. Idag, när vi är på väg ut ur industrialismens tid är det viktigt att se tillbaka och lära av den, så att vi är bättre beredda inför framtiden. För nu har vi kanske bättre förutsättningar än de som fanns på Elin Wagners tid att, med hennes ord, skapa en värld som är värd att leva i för både män, kvinnor och barn.

/Solveig Hammarbäck

Elin Wägner-sällskapet, Skir, Svanaholm, 355 91 VÄXJÖ

Postgiro 22 21 27-3

BERGSLUFT

Redaktion: Marianne Enge Swartz (marianne.enge-swartz@nvso.sll.se)
Solveig Hammarbäck (solveig.hammarback@hum.vxu.se)

Telefon 0470-775557

Vid årsmötet

som inledde Elin Wägner-dagen omvaldes ordförande Marianne Enge Swartz och styrelseledamöterna Eva Christiansson, Curt Gustafsson och Elizabeth Lindlöf. Dessutom invaldes Elsa Engnell, Margareta Josefsson och Ulf Marken i styrelsen som ersättare för Sven Andersson och Brita-Stina Jonsson som avböjt omval.

Elin Wägner-stipendiet på 5000 kr

tilldelades Linda Rundqwist för "Feminisering inom gymnasielärarkåren?", en 10-poängsuppsats i historia som lagts fram vid Växjö universitetet (skicka in 20 kr till pg 22 21 27-3 så får du den på posten). Stipendiekommittén, bestående av Stefan Edman, Helena Forsås-Scott och Margareta Strömstedt, ger följande motivering till sitt val av stipendiat:

"Uppsatsen, som är en komparativ genusundersökning av statens syn på läroverkslärare och gymnasielärare under 1930-, 1960- och 1990-talet,

uppfyller kravet att arbetet i fråga ska vidareutveckla Elin Wagners idéer om jämställdhet. Linda Rundqwists uppsats är både intresseväckande och informativ. Den präglas av ett fast grepp om ämnet, utmärkta genomgångar av de teoretiska utgångspunkterna, belysande applicering av teorierna, och informativt redovisade resultat. Detta är en välskriven - och välillustrerad - uppsats om ett högrelevant ämne och är, tycker vi, ett mycket bra exempel på ett arbete som kan sägas ha bidragit till att intressera nya generationer för idéer som omfattades av Elin Wägner."

Välkommen till höstseminariet

på St. Sigfrids folkhögskola den 23-24 september. Årets tema är "Tid för hälsa – en fråga om livskvalitet". Program och anmälningsblankett medföljer detta utskick.

Har du betalat årsavgiften?

Om inte får du en påminnelse med detta utskick. Följande tre medlemmar, som lottats ut bland dem som betalat avgiften före 1 juli har en bokpresent att vänta på posten: Elsa Engnell, Britt Mossberg och Ingvor Strååt.

Världens längsta bokbord

finns på Drottninggatan i Stockholm den 27 augusti. Tyvärr kommer Elin Wägner-sällskapet inte att delta med eget bord men om du är intresserad av att hjälpa till med att sprida Elin Wägner-information vid DELS (De litterära sällskapens) bord kan du kontakta Marianne, tel 08-30 69 07.

De litterära sällskapens dag

firas på Skansen den 13 augusti. Korta författarpresentationer avlöser varandra från kl 11 på förmiddagen till sen eftermiddag. Se annonser i dagspress.

Till ordförande i DELS

omvaldes ordföranden i EW-sällskapet Marianne Enge Swartz, som är glad över det visade förtroendet. Den nya styrelsen har delats in i arbetsgrupper. Den kanske största arbetsuppgiften är den litterära tidskriften Parnass (som ges ut tillsammans med Allt om Böcker) och som ännu inte har så många prenumeranter som den förtjänar. (Du prenumererar väl? Obs! billigare prenumeration för medlemmar i litterära sällskap.)

De litterära matinéerna på Skansen återuppstår igen våren 2001. DELS har också börjat undersöka hur man kan stödja sällskapens försök att få sina författare översatta till andra språk – aktuellt för Elin Wagnersällskapet, som arbetar med att få Väckarklocka översatt och publicerad på engelska. DELS deltar också i Bokmässan i Göteborg med en gemensam monter för sällskap som inte vill ha egen.

En ny tröja

har Lotta Frost Berggren designat åt sällskapet. Svart med text i vitt: "Mäns och kvinnors historia är sammanflätade så som varp och inslag i en väv". Vi som läst *Väckarklocka* vet att fortsättningen på citatet lyder: "Men det har lyckats att göra historia av enbart inslaget". Man behöver bara vara lite vävkunnig för att förstå vad Elin menade. Tröjan är i en bra bomullskvalitet och finns i storlek S, M, L, XL, XXL för 120 kr + ev. frakt 30 kr.

Sven Ljungberg på Lilla Björka

1942 var ett viktigt år i Sven Ljungbergs liv, det berättade han för det 40-tal personer som en solig söndagseftermiddag i maj samlats på Lilla Björka. Det var det år han gifte sig med Ann Margret Dahlquist och det år han debuterade med en egen utställning i Stockholm.

1942 var också året då det nygifta paret Ljungberg under sommarhalvåret bodde i Tolg, i ett hyrt torp i Råstorps by. Ekonomin var inte den bästa, men det fanns gott om svamp och smultron att livnära sig på. Sven odlade potatis och Ann Margret kokade fågelbärssylt, allt för att förbilliga vinterhushållet i Stockholm. Kärleken mellan makarna blomstrade och snart kunde traktens folk konstatera att Ann Margret, med den tidens folkliga omskrivning för graviditet, ”fått svårt att böja sig”.

En extravagans kostade man på sig: en tandemcykel för 300 kr, som förresten lever än idag, ömt vårdad av sönerna. På den gjorde man utflykter i trakten och besök i Svens föräldrahem i Ljungby. Och många gånger passerade paret Ljungberg förbi Lilla Björka på sin tandemcykel. ”Men vi vågade aldrig ta kontakt med Elin Wägner”, berättade Sven. ”Vi läste hennes böcker och Ann Margret var mycket intresserad av hennes idéer, och vi hoppades hela tiden på att ett tillfälle skulle yppa sig. Men vi var ju bara okända konstnärer och hon en berömd författare”.

Så lite man vet om framtiden. Elin borde ha fått träffa Sven Ljungberg och hans hustru Ann Margret. Utan Sven och hans mapp med tre träsnitt med Elin Wägner-motiv hade vi kanske inte fått chansen att sitta just här på Lilla Björka och fascinerat lyssna till hans berättelse. Behållningen från försäljningen av mappen har Sven Ljungberg generöst låtit tillfalla Lilla Björka, och med hjälp av den har stiftelsen kunnat underhålla och renovera Elin Wägners hus så att det i dag kan vara en samlingspunkt för alla dem som vill att Elin Wägners tankar och idéer ska leva vidare.

/Solveig Hammarbäck

”Småland i världen”

var namnet på Ulla Nordins utställning som visades hela juli månad på Elin Wägners Lilla Björka. Och visst är det Småland, det ljusa sommarlandet där människorna i de röda välskötta stugorna tar vara på tillvarons glädjeämnen, som först fångar in betraktaren av hennes skickligt broderade bilder i starka klara färger. Men medvetenheten om andra människors situation i världen finns alltid med. ”Vi bor alla på samma klot” är en genomgående tanke i Ulla Nordins bilder.

Elin Wägner har intresserat Ulla Nordin alltsedan hon som ung flicka fångades av levnadsvisdomen i Åsa-Hanna: människor har många fler sidor än dem som de visar upp för världen. Därför visste hon på en gång att det var Åsa-Hanna hon ville göra bilder till, när Eksjö museum bad henne att välja en bok att illustrera. Resultatet blev två bilder som nu fanns med på Lilla Björka-utställningen.

Själv växte Ulla Nordin upp på landet, på gården Hultet, där hon tog starka intryck av sin moster Anna-Lisa, som på grund av en höftskada aldrig ”blev gift” utan försörjde sig på att sticka militärstrumpor – en strumpa om dan utom på söndagarna. Men mostern stickade också vantar med färger och mönster som etsat sig fast i Ulla Nordins minne. Ändå var det inte förrän hon pensionerades från televerket som hon på allvar började skapa bilder. Hon började med att brodera barndomens hus och sen strömmade minnena över henne och den ena bilden efter den andra växte fram. För de mörka minnena passade inte broderandet, dem vävde hon i stället.

I tjugo års tid har Ulla Nordin nu hämtat fram ur sitt inre en fantastisk bildvärld, i lätt naivistisk stil, som hos alla betraktare lockar fram minnen, känslor och stämningar. Precis som i Elin Wägners böcker är det kvinnornas liv i vardag och fest som dominerar. Deras förmåga att ta till vara vardagens glädjeämnen och jordens knappa resurser genomsyrar bilderna och förmedlar hoppfullhet om en dräglig framtid för alla.

/Solveig Hammarbäck

Ett SWEA-stipendium

hjälp till att sprida Elin Wagners idéer i världen. Swedish Women's Educational Association är en världsomfattande, ideell förening för svenska och svensktalande kvinnor som har som huvudmål att sprida kännedom om det svenska språket och om svensk kultur, tradition och historia.

SWEA UK delar varje år ut ett eget stipendium på £1000 (fr.o.m. nästa år £1500). Döm om min bestörtning, när jag fick veta att det var jag som vunnit årets stipendium i egenskap av översättare till engelska av svensk (och huvudsakligen kvinnlig) skönlitteratur. Stipendiet delades ut vid SWEA UK:s årsmöte i svenska kyrkans lokaler i London den 16 februari. För mig var det spännande att göra bekantskap med en hel grupp svenskor i Storbritannien som jag aldrig hade träffat förut. Flera var litteraturintresserade och de flesta kände till Elin Wägner även om nu aktiva svenska författare är mindre kända för dem. I stipendiet ingår att jag längre fram ska bidra till SWEA:s evenemangsprogram genom att hålla föredrag för de litteraturintresserade om mitt projekt.

Skönlitterär översättning är inte särskilt välbetald och frilansarens inkomster är alltid osäkra. Därför gläder det mig enormt att få detta stipendium, som jag ska använda till fortsatt översättning av tre kvinnliga författare från tre olika generationer: Elin Wägner, Inger Edelfeldt och Johanna Ekström. Det känns som ett privilegium att kunna jobba ett tag med författare som jag uppskattar men som jag annars inte skulle hinna översätta. Därtill hoppas jag få några av översättningarna i tryck, till exempel i litterära tidskrifter.

Som många läsare av *Bergsluft* redan vet, har jag forskat om Elin Wägner i snart 20 år. Jag har också översatt ett par Wägner-noveller och utdrag ur hennes eko-

feministiska klassiker *Tusen år i Småland* och *Väckarklocka*. Vi är alla medvetna om att hon var en författare som verkligen var före sin tid, och därför tycker vi i Elin Wägner-sällskapet att *Väckarklocka* ska översättas till engelska för att kunna spridas i världen. Jag har skrivit i *Bergsluft* tidigare om hur Helena Forsås-Scott och jag förgäves har försökt hitta ett förlag. Tack vare SWEA-stipendiet får jag nu möjlighet att översätta åtminstone ett kapitel till ur *Väckarklocka* som man kan visa upp för eventuella förläggare i framtiden.

Av Inger Edelfeldt (född 1956) ska jag översätta flera noveller samt ägna mig åt några kapitel ur hennes senaste och, tycker jag, bästa roman *Det hemliga namnet* (1999), som handlar om en medelålders kvinna med dåligt självförtroende, vars liv förändras när det förflutna aktualiseras för henne på ett helt oväntat sätt. Johanna Ekström (född 1970) kommer i april med sin första novellsamling, *Vad vet jag om hållfasthet*, som jag har läst i manus. Jag vill gärna översätta flera noveller ur samlingen och jag är redan klar med "Pretzel Mix", som ska tryckas i tidskriften *Swedish Book Review*.

/Sarah Death

Vi efterlyser citat

ur Elin Wagners böcker för en ny, utvidgad upplaga av den populära citatboken *Ord av Elin Wägner*, som nu är alldeles slutsåld. Skicka citaten (noggrant citerade) till Marianne Enge Swartz med angivande av källa. I citatboken finns en lista på vilka böcker vi tagit citaten ur. Vi är särskilt angelägna om att få citat även ur de andra böckerna. Citat ur brev och andra texter går också an.

Nästa nummer av *Bergsluft*

kommer ut i slutet av november tillsammans med småskrift nr 11.

Redaktionen tar tacksamt emot artiklar och notiser.

Manusstopp: 1 november